

עם ספורי דבורה בארון

(משפט, סדרת "שחרות" — הוצ' "עם עובד")

צמרה המספרת:

אומרים, כי בתמורת העתים נכתרו שם כל אלה ואינם עוד — והרי שאני רואה את עצמי כמין זכוכית גטיבית, שנשארה רק היא יחידה, לאחר שאבד העצם המצוי לה. כלום לא שומה עלי — למען הקים להם לדברים זכר — להטביע את רישומי על הנייר "

גמרה אומר בלבב להעלות זכר אנשים ומעשים וכשניגשה למלאכה נוכחה לדעת כי "מן הנמוע הוא שלא להעלות גם פרטים מחיי הסביבה, כשם שלא יתכן אשר יצייר מי איזה גוף, חי או דומם, בלי רקע, או "אוויר" מסביבו".

ולאחר זמן הבינה, "כי כן הוא דרך המספר הטוב, אשר הוא אינו נטפל לדברים יותר מדי, טורח להסבירם, ורק מא"פיל עליהם מתוך כך, כי אם מכוון אליהם, כביכול, את פנסו כך, שהם נעשים שקוף פים ומאירים מאליהם".

וכשם שהמספרת עצמה נתגלה ייחוד אר"פי כתיבתה דק "לאחן זמן" (בניגוד לעזרתה, שהיה גלוי לה מראשיתה) כן גם הקורא, ככל שירבה להגות בסיפורים אלה, יגלה בהם טפחים נוספים, שנסחרו ממנו עם קריאה ראשונה; ולבעלי נפש יתגלה אותו אור יקרתי הגנוז במעמקייהם, שאינו ניתן אלא למבקשיו-שוחריו לאחר ששקדו ועמלו על גילוי.

רק לאחר שתעבור פעמים אחרות באר"חם שבילים שהמספרת מהלכת בהם, לא"חר שתכיר את יצירה הכר היטב ותדע את קורותיהם ומעשייהם, ייפקחו עיניך לראות את "הנשמה היתרה" שבהם, ותילמד לתייגות מזינו של משפט המצויץ את ברקו מתחת לקליפה כהה והעוצר בחב"י ונו אוצרות כלומים של שירה צרופה: "לא קול נוגשים ונויפות ותוכחות מוסר, כי אם רק אושה של עצי שכים ופעיה של גדי, הצועד אחרך בטוחות, באמון".

מועט המחויק את המרובה — בואה היא אמנותה של דבורה בארון. היא מצרפת ומזככת רחשים של ממש ומעלה אור

תם לספירת האצילות. — — —

"כעין תהיה העירה בה נעימת השידול שבקולו של נחום, לטיפת ידו, אשר שפ"עו ממנה, גם רוח וגם אומץ. ממבטו, כשנמצא במחיצתה, נמשך אליה קו של אור, שהיה מתקצר ומתארך לפי מידת הריווח שביניהם, ואשר היא, מטופחת הקור, התעדרה בו כמו בקרני שמש".

כך כותבת דבורה בארון על האהבה, שהיא רואה אותה כדושיח בין שתי נש"מות, שהאחת "מסדרת" אל השניה גלים של חיבה. — —

"מת הוא במוצאי שבת אחת, באביב, בשעה שהאגסה לבלבה בצדי הגדר, בחוף, והנהר, למטה, השמיץ המיה עמו קה, מלצה".

וכך היא כותבת על המוות; בצער פבוש, שהנהר נוהן לו ניב, ובלו השתמכות בכינית, ללא מחאה נגד סודי עולם.

בראשית דרכה בקשה דבורה בארון להציב יד ל"מה שהיה", לספר דברים כה וייתם, ותו לו. והדבר לא עלה בידה. היא לא יכלה לרשום זכרונות לשמם, ולא יותר, כי צו פנימי הניעה למיציג האנ"שי שבהם, להבלטת הפשוט, בכל גדולתו האנושית. — ואין היא מבקשת לשתף את הקורא בצערם או בשמחתם של "גבוריה"; היא הופכת את צערם הפרטי לצער הפרטי, ונתנת את הווייתם האינסטימית, ועם זאת מונעת כל "פאמיליאריות" יתירה.

על כן סיפוריה כה מרוכזים ומה תמיצייתים.

פרוזה מאופקת זו — הנה פרוזה רק בזכות היותה מאופקת, הנוקה במסגרות מתוקצרות, פסיעה אחת בלבד מפרודה בין פרוזה זו לבין ההתרוונות הלירית. לכאורה היא מפופחת ונפה על פני החיים, גי"ז ונה מעובדות וממעשים, — ולמעשה, היא שיפורת הווייה, צופה לצפורי-נפשם של הרחשים, יונקת ממעין הריגוש והדימוי.

הנה כיצד מתארת דבורה בארון סצינה של פרידה, ללא גילויי התרגשות, בלי דמעות קולניות, בלי דברי-חיבה שגרתיים, ואף על פי כן הבוטא החוויה בשלמותה והתרגשה התמצה מיצוי אחרון:

"המבשלת הוקנה, לאחר שקיבלה את שכרה, ושאהר עוד כמה ימים כדי ללי"מד את מושה את מלאכת תליבת הפרה. היא גם נפתה בשבילה חול לשפשוף הסירים וההירה אותה על כל הסכינים והקופיצים החדים, ולבסוף, בערב האחרון, קצרה והקטינה לאור העשייה את סיגרהבד הרחב שלה, ואחרי אשר הל"בישה את הנער את בגד השרות הזה, הלכה ונשקה מתוך גישוש את כל המונות, משכה אליה את חניכתה ונש"קה גם אותה את ושיקת הפרידה והל"כה לה, כשהיא עטופה במטפתת המשב"צות שלה, והנערה שנשארה פה לבדה, הרימה את קצה הסיגר ובכתה לתוכה בכי אשר לא ידעה כמננו לעצם ולנועם".

זוהי דרכה של דבורה בארון: היא מת"ארת את צללי החיים, הנהגה ובדידות, ע"ג גם ומרירות, את הכוס המרה שמקופחתי הגורל שותים ממנה — ועם זאת אינה חובעת עלבונם בפה אינה מכריזה ואינה מרימה קול צעקה. מעטים הם המספרים שעמד להם הכות לכתוב כן, מתוך הב"גה של בגרות, על פגעי החיים ועל שיבוי שיהם, ויש שאיושתם החרישית של אלה הודרת ללב יותר מועקותיהם הרעשניות של האחרים.

בסוף סיפוריה "דרך קוצים" — שהוא גם שיא הישגיה — מספרת דבורה בארון על הנער הצלם שצילומי לא היו העמקי"מיציאות בלבד, אלא היו "מרוממים את המצולמים, ואת האוירה כולה היו עושים נאצלה יותר, רוחנית יותר"...

"ואולם הפליא הוא לעשות ביהוד, כשבא לצלם את אמו בה חשף וגילת את כל הגנוזי מיצה אותה כולה והראת אותה כן לה לעצמה, את כל ענותה, אהבתה הכאובה, חרות לבה והכאון לבה, אנתהיה שלא באה בפיה העצור עם אמהותה המקופחת, את כל אלה שאב בצורת קרני אור והקרין בהן כל קמט, כל חריץ בפניה, אלה אשר נבלו בלא עת".

ומה שעשה הנער הצלם "בידו השופ"עות נחמה" לגבי אמו, עשתה המספרת דבורה בארון, בימים אהובות, לגבי בית ישראל שחרב. לא גי יפה